

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Kogukonnahariduse ja huvitegevuse õppekava

Maarit Männisalu

**LAPSEVANEMATE HOIAKUT MÄNGU KASUTAMISSE ÕPPETÖÖS
MÕJUTAVAD TEGURID**

Lõputöö

Juhendaja: Ivar Männamaa, PhD, TÜ VKA lektor

Viljandi 2022

Resümee

Lapsevanemate hoiakut mängu kasutamisse õppetöös mõjutavad tegurid

Eesti õpilaste koolirõõm kahaneb kooliaastate jooksul järjepidevalt. Koolirõõmu üheks osaks on õpimotivatsioon. Paljud uuringud on näidanud, et õpimotivatsiooni aitab säilitada mängude kasutamine õppetöö osana, samas on meie vene õppekeelega koolides keskkond konservatiivsem. Kuna mõnede uuringute põhjal õpetaja valmisolek mängude kasutamiseks sõltub osaliselt ka lapsevanemate hoiakutest, siis on käesoleva uurimuse eesmärgiks võrrelda, kas lapsevanemate hoiak mängude kasutamisse õppetöös ja seda mõjutavad tegurid, erinevad eesti ja vene õppekeelega koolide I ja II kooliastme lapsevanemate puhul. Eesmärgist lähtuvalt valiti kvantitatiivne uurimisviis, mille empiirilises osas koguti andmeid eesti- ja venekeelse veebiküsimustikuga. Enamik lapsevanemaid oli õppetöös mängude kasutamise suhtes toetava hoiakuga. Positiivsema hoiakuga olid emad ja eestikeelsed vastajad.

Märksõnad: lapsevanemate hoiakud, mängud õppetöös

Abstract**Factors Influencing Parental Attitudes Towards Using Games in Teaching**

Estonian students school-liking decreases steadily during the school years. Part of school-liking is motivation to learn. Many studies have shown that the use of games as part of teaching helps to maintain learning motivation, while the environment in Estonian Russian-language schools is more conservative. As some studies show that teachers readiness to use games also depends partly on parents attitudes, the aim of this study is to compare whether parents attitudes towards the use of games in teaching and the factors influencing it differ between 1st-6th grade parents of estonian- and russian-language schools. Based on the goal, a quantitative research method was chosen, in the empirical part data were collected with an online questionnaire in Estonian and Russian language. Most parents had a supportive attitude towards the use of games in education. Mothers and Estonian-speaking respondents had a more positive attitude.

Keywords: parents attitudes, games in education

SISUKORD

1. KOOLIRÕÕMUST LAPSEVANEMATE HOIAKUTENI.....	7
1.1. Laste koolirõõm, koolimeeldivus ja rahulolu Eestis	7
1.2. Õpimotivatsiooni toetamine ja mängude kasutamine õppetöös	10
1.3. Lapsevanemate hoiakud ja neid mõjutavad tegurid.....	12
2. METOODIKA.....	15
2.1 Üldpopulatsioon ja valim.....	15
2.2 Andmekogumismeetod.....	16
2.3 Andmete analüüs.....	17
3. TULEMUSED	17
3.1. Vastajate taust	18
3.2 Hoiakud mängude kasutamise suhtes õppetöö osana	20
3.3. Millest sõltub lapsevanemate hoiak õppetöös mängude kasutamisse	22
3.3.1 Eestikeelsete ja venekeelsete vastajate hoiakute võrdlus	25
4. ARUTELU JA JÄRELDUSED	28
KASUTATUD ALLIKAD	31
LISAD	36
Lisa 1. Küsimustik.....	36
Lisa 2. Koondskoori moodustavate väidete omavahelised korrelatsioonid	
eestikeelsete vastajate puhul.....	40

SISSEJUHATUS

20. sajandi üks olulisemaid mängu uurijaid Huizinga (2004, lk 14) on öelnud, et “meie teadvuses vastandub mäng tõsidusele.” Lasteaiaaegade laste puhul peetakse mängimist väga loomulikuks, mis justkui iseenesest käiku läheb, et õppida tundma ennast, kaaslast ja ümbritsevat maailma. Seda toetab osaliselt ka praegune hariduspoliitika. Nimelt on praegu kehtivas koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) alushariduse õppe- ja kasvatustegevuse ühe põhimõttena välja toodud „mängu kaudu õppimine”, veel enam, selles õppekavas on sõna mäng mainitud lausa 45 korral. Kooli minnes on muutus väga suur. Põhikooli riiklikus õppekavas (2011) ei ole mängu mainitud mitte ühelgi korral. Lasteaia kõrval, kus samuti toimub õppetöö, võib selle järgi koolis õppimist pidada üsna tõsiseks tegevuseks. Riiklike õppekavade tasandil on lasteaia ja koolis õppetööle lähenemine väga erinev. Kui suur on muutus kooliteed alustavate laste jaoks on samas paljuski õpetaja teha, sest tema korraldada on klassis toimuv, sealhulgas valib ta metoodika teemade käsitlemiseks. See, kas muutus ka lastele sobib ja õppimist toetab on samas küsitav, sest on leitud, et laste koolirõõm ja õpimotivatsioon Eesti koolides väheneb jooksvalt kogu põhikooli jooksul (Valk, 2018).

Koolirõõmu üheks osaks on õpimotivatsioon (Kaljuste 2016). Mitmed uuringud (Huizinga *et al.*, 2017; Jalongo 2007) on näidanud, et mängude kasutamine õppetöös osana aitab tekitada õpitava vastu huvi ja ka õpimotivatsiooni säilitada või lausa tõsta. Mängu ja mängimist nähakse väga sageli millenagi, millel puudub igasugune tõsine eesmärk ja millega lapsed tegelevad lihtsalt oma vähese küpsuse pärast ning täiskasvanuks saades kasvatakse sellest välja (Whitebread *et al.*, 2012). Mõned uuringud (Bourgonjon *et al.*, 2011; Piller, 2016) on näidanud, et õpetaja valmisolek mängude kasutamiseks õppetöös sõltub muu hulgas lapsevanemate hoiakutest.

Meie põhikooli riiklik õppekava (2011) ütleb, et õpet kavandades ja ellu viies tuleb muu hulgas arvestada ka õpilase keelelise, kultuurilise ja perekondliku taustaga. Enamik Eesti õpilasi omandab üldhariduse eesti keeles, kuid suur hulk õppureid õpib ka vene keeles. 2021/22 õppeaastal on üldharidust Eestis vene õppekeeles omandamas 21 079 õpilast, mis moodustab ~13,4% kõigist üldhariduskoolide õpilastest (Haridussilm, 2022). On leitud, et vene õppekeelega koolides on keskkond konservatiivsem ja uute meetodite pakkumisel on vaja teha rohkem

selgitustööd (Trummal *et al.*, 2021, lk 16) ning ühtlasi meeldib meie vene õppekeelega õppuritele vähem koolis käia (Piksööt, 2019, lk 31).

Eestikeelsetesse koolidesse jõuab igal aastal järjest rohkem vene emakeelega lapsi (Juurak, 2020) ning lisaks on seoses sõjaga Ukrainas Eesti kooliõpilaste hulka iga päev lisandumas lapsi, kes õppekeelt alguses ei valdagi. On leitud, et madal õpimotivatsioon võib märgatavalt aeglustada teise keele omandamist (Gardner, 2007). See tähendab, et praegusel ajal on eriti oluline pöörata tähelepanu õpihuvi tekkimisele, sest meie koolides õpib järjest rohkem lapsi, kelle õppekeele oskus võib olla kehv või puududa täielikult.

Eelnevast näeme, et Eesti õpilaste koolirõõm kahaneb kooliaastate jooksul järjepidevalt. Koolirõõmu üheks osaks on õpimotivatsioon. Paljud uuringud on näidanud, et õpimotivatsiooni aitab säilitada mängude kasutamine õppetöö osana, samas on meie vene õppekeele koolides keskkond konservatiivsem. Kuna mõnede uuringute põhjal õpetaja valmisolek mängude kasutamiseks sõltub osaliselt ka lapsevanemate hoiakutest, siis on käesoleva uurimuse eesmärgiks võrrelda, kas lapsevanemate hoiak mängude kasutamisse õppetöös ja seda mõjutavad tegurid, erinevad eesti ja vene õppekeele koolide lapsevanemate puhul.

Sellest tulenevalt on antud töö uurimisküsimusteks:

1. Kas lapsevanemate hoiakud mängude kasutamise suhtes sõltuvad demograafilistest näitajatest (vanus, sugu, laste arv, elukoht, haridustase)?
2. Kas lapsevanemate hoiak on seotud lapse õppeedukusega?
3. Kas lapsevanemate hoiak mängude kasutamise suhtes erineb I ja II kooliastme puhul?
4. Kas lapsevanemate hoiak ja hoiakut mõjutavad tegurid erinevad eesti ja vene õppekeele koolides?

Uuringu tulemusi saab kasutada eelkõige edasise laiapõhisema uuringu planeerimiseks. Samas on ka esmased tulemused väärtuslikuks infoks õpetajatele, et paremini mõista uute õppemeetodite kasutamisega kaasnevaid hoiakuid. See annab võimaluse teha teavitustööd seal, kus probleem on teravam – suuremas plaanis võib sellest olla abi nii eesti keele õppe

planeerimisel venekeelsetes koolides kui ka kaasaegsele õpikäsitusele üleminekul, jõudmaks lõpuks ühtse Eesti koolini.

1. KOOLIRÕÕMUST LAPSEVANEMATE HOIAKUTENI

Sellest peatükist leiab ülevaade kuidas lapsevanemate hoiakud mängudesse koolikeskkonnas võivad olla seotud laste koolirõõmuga. Peatükis toon välja viimaste aastate Eesti kooliõpilaste koolirõõmu ja -meeldivuse ning hea- ja rahuloluga seotud uuringute tulemused, sh erinevused eesti ja vene õppekeelelga koolide puhul. Samuti on siin põgus ülevaade õppetöös mängu kasutamise seotud uurimuste tulemustest ning ka lapsevanemate hoiakute uurimustest samas valdkonnas.

1.1. Laste koolirõõm, koolimeeldivus ja rahulolu Eestis

Koolirõõmu näitajateks võib pidada koolimeeldivust, suhteid kaaslastega ja õpimotivatsiooni (Kaljuste, 2016). Kooliga seotud koolimeeldivuse mõjutegurid saab liigitada väga erinevalt, füüsilisteks ja vaimseteks, individuaalseteks ja sotsiaalseteks jne. Näiteks Põld (2015) eristab kolme peamist kategooriat – õppetöoga seonduvad, kaaslastega seonduvad ja õpetajaga seonduvad – ning leiab, et kõige suuremat mõju koolimeeldivusele avaldavad õpetajaga seonduvad tegurid. On teada, et Eesti laste koolirõõm väheneb jooksvalt kogu põhikooli jooksul (Valk, 2018), mis osundab vajadusele koolimeeldivuse teguritele senisest enam tähelepanu pöörata.

Iga nelja aasta tagant läbi viidav Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuring leiab, et laste koolimeeldivus on kahe viimase uuringu vahelise ajaga vähenenud keskmiselt 4% võrra, kusjuures tüdrukute puhul lausa 7% võrra. Selle uuringu puhul leiti, et koolimeeldivus oli kõige kõrgem 11-aastastel õpilastel, kes olid ka kõige nooremad uuringus osalejad. Samas leiti, selles uuringus, et kõige madalam oli koolimeeldivus 13-aastastel, hakates seejärel pisut tõusma. (Piksööt, 2019, lk 31-32) Sellega on üldjoontes kooskõlas ka üldhariduskoolides iga kevadiselt läbiviidava rahulolu-uuringu tulemused. Uuritakse 4., 8. ja 11. klassi õpilaste rahulolu ning kõige kõrgem oli rahulolu 4. klassis, seejärel langes ja olles jälle natuke tõusnud 11. klassis. Õppetööst rohkem huvitatud õpilased olid ka rahulolevamad (Üldhariduskoolide 2018. aasta

raahuloküsitluste tulemused, 2018) ning õpihuvi seost subjektiivse heaoluga koolis on näidanud ka teised uuringud (Murakas *et al.*, 2019, lk 32).

Laste subjektiivset heaolu ehk laste heaolu läbi nende endi tunnetuse, on hakatud laialdaselt uurima viimasel kümnendil. Kutsar ja Soo (2020) tõid välja, et noorte subjektiivne heaolu väheneb just kooliga seotud tegurites. 8-12 aastaste laste hulgas läbi viidud uuring näitas, et koolimeeldivus väheneb vanuse kasvades – 2.klassi lastest 57% oli täiesti nõus väitega, et talle meeldib koolis käia, samas kui 6.klassi laste puhul oli sama näitaja vaid 13% (Kutsar & Kasearu, 2017.) Leitakse, et koolimeeldivust võib pidada üheks kogu subjektiivse heaolu näitajatest, kuna lapsed veedavad koolis suure osa oma ajast (samas). Suured rahvusvahelised uuringud nagu PISA või HBSC (kooliõpilaste tervisekäitumise uuring) näitavad, et laste õppeedukus ja subjektiivne heaolu ei ole omavahel loogilises seoses ehk hea õppeedukus ei ole seotud lapse enda poolt tajutud suurema heaoluga – näiteks on Eesti ja Saksamaa sellised riigid, kus laste õppetulemused on väga head, aga subjektiivne heaolu on madal (Kutsar & Kasearu, 2017). See fakt on kõnekas, sest PISA uuring saab igal korral väga palju tähelepanu ja meediakajastust ning Eesti laste tulemuste üle ollakse ühiskonnana uhked, mis läbi võib tekkida olukord, kus unustatakse ära, et neid suurepäraseid tulemusi tegevad lapsed ei tunne ennast tegelikult koolis hästi.

Viimase rahvusvahelise PISA (Tire *et al.*, 2019, lk 17) uuringu järgi on vene õppekeelega koolides kehvemad koolikliima näitajad – võrreldes eesti õppekeelega koolide õpilastega tunnevad nad nõrgemat seotust oma kooliga (neil on raske leida koolis sõpru, tunda end koolis hästi); nad kogevad rohkem kiusamist, tunnevad et koolis väärtustatakse koostööd vähem; nad tunnevad madalamat õpetajate toetust ja entusiasmi õpetamisel ning tajuvad ka tunni distsipliini kõrgemalt ehk õpilased on tunnis kuulekamad ja tunnid vene õppekeelega koolis on vaiksemad. Sama uuring toob välja kõige olulisema tegurina, mis mõjutab Eesti kooliõpilaste tulemuste erinevust, just õppekeele – vene õppekeelega koolide õpilaste tulemused on madalamad (Tire *et al.*, 2019, lk 17). Seejuures tendents on püsinud erinevatel aastatel tehtud PISA uuringute puhul samana. Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuringu järgi meeldis vene õppekeelega koolide õpilastele märgatavalt vähem koolis käia – meeldib väga või mõningal määral vastanute osakaal oli eesti õppekeelega koolis 61% ja vene õppekeelega koolis 46% (Piksööt 2019, lk 31-32). Võttes arvesse, et õppeedukus ei ole seotud lapse poolt tajutud heaoluga (Kutsar & Kasearu 2017) ja õpihuvi on heaoluga seotud (Murakas *et al.*, 2019, lk 32),

on eriti oluline vene õppekeelega koolide puhul aru saada, mis aitaks kaasa koolikliima näitajate parandamisele, sh kelle hoiakud võivad takistada muutuste ellu viimist.

2018. aastal viidi, seoses VEPA käitumisoskuste mängu metoodika rakendamisega vene õppekeelega koolides, läbi kvalitatiivne uuring. Selle raames toimusid intervjuud vene õppekeelega koolide õpetajate, kooli juhtkonna esindajate ning Tallinna ja Ida-Virumaa linnavalitsuse haridusüksuste esindajatega ning uuringust selgus, et vene koolide puhul on uute meetodite pakkumisel vaja teha rohkem selgitustööd, kuna keskkond on konservatiivsem. (Trummal *et al.*, 2021, lk 16) Vajaks kindlasti edasist uurimist, kas ka vene õppekeelega koolide lapsevanemate hoiakud on uute meetodite kasutamise suhtes konservatiivsemad.

Seoses sõjategevusega Ukrainas on praeguseks Eestisse jõudnud tuhandeid sõjapõgenikest lapsi ning iga päev toob saabujaid juurde (Politse- ja Piirivalveamet, 2022). Eesti Vabariigi põhiseaduse (1992) järgi on õppimine kooliealistel lastel kohustuslik ning see kehtib ka Eesti viibivatele välisriikide kodanikele, seejuures on lapsevanematel otsustusõigus lapse haridusvalikute tegemisel ehk näiteks õigus otsustada, millise õppekeelega kooli laps õppima asub. Viis nädalat peale sõja algust on Eestis 9459 Ukraina sõjapõgenikust last ja noort ning neist on siinsetes koolides juba õppima asunud 1590 – 1051 õpib eesti õppekeelega koolis, 284 vene õppekeelega koolis, 244 keelekümblusklassis ja 11 inglise keelses klassis (Haridus ja Teadusministeerium (HTM, 2022a). Kümme päeva hiljem on Eestis koolidesse õppima asunud sõjapõgenikest laste arv juba 2780, seejuures õppekeele vaates ei ole suhtarv oluliselt muutunud ehk enamik lapsi on õppima asunud eestikeelsetesse koolidesse (HTM, 2022b). Olukord, kus koolis alustab või jätkab haridusteed õppekeelest erineva emakeelega laps on keerukas nii õppurile kui õpetajale. Olulisteks väljakutseteks on seejuures õpimotivatsiooni kujundamine ja hoidmine olukorras, kus õppur ise ei taju oma arengut või ei saa tekkida huvi aine vastu vähese arusaamise tõttu (Soll & Palginõmm, 2011, lk 15). On selge, et meie haridussüsteemi ees seisab suur väljakutse – kuidas tulla toime suure hulga muukeelsete laste integreerimisega Eesti koolisüsteemi, nii et rahul oleksid kõik seotud osapooled ning hariduse kvaliteet ja laste õpihuvi seejuures ei kannataks.

Erinevad uuringud näitavad, et Eesti laste koolimeeldivus ja rahulolu vähenevad järjepidevalt vanuse kasvades. Samuti on subjektiivne heaolu rahvusvahelises võrdluses keskmisest madalam, kuigi õppetulemused on kogu maailma võrdluses ühed parimatest (OECD, 2016; Tire *et al.*, 2019). Ilmneb, et vene õppekeelega koolides ei ole üldine kooli keskkond uute meetodite

suhtes väga vastuvõtlik ja ka koolikliima on kehvem kui eesti õppekeeleaga koolides. Samas on rahulolu kõrgem neil õpilastel, kes on õppetööst rohkem huvitatud ning üheks võimaluseks huvi tekitamisel on mängude kasutamine õppetöö osana. Ukraina sõjapõgenikega seonduvalt seisab meie haridussüsteemi ees lisaks ülesanne – kuidas tekitada õpihuvi lastel, kes õppekeelt üldse ei valdagi. See kõik näitab, et senisest rohkem tuleks tegeleda laste õpihuvi ja -motivatsiooniga, kuid ei tohi unustada ka kultuurilist ja keelelist tausta.

1.2. Õpimotivatsiooni toetamine ja mängude kasutamine õppetöös

Erinevaid motivatsiooniteooriaid on palju. Enamasti defineeritakse motivatsiooni, millenagi, mis paneb inimese tegutsema, seejuures baastasandil eristatakse enamasti sisemist ja välimist motivatsiooni. Sisemine motivatsioon ehk enesemotivatsioon paneb inimese tegutsema, sest tegevus on loomupäraselt huvipakkuv, nauditav ja sisemist rahuldust pakkuv. Välimise motivatsiooni puhul on tegutsemise ajendiks välised hüved, aga ka hirm tagajärje ees ja sotsiaalne keskkond laiemalt (Ryan & Deci, 2000). Sisemine ja välimine motivatsioon saavad õppimise puhul korruga toimida, kusjuures nooremate õpilaste puhul välised motivaatorid ei vähenda sisemist motivatsiooni, kuid juba algklasside lõpus võib väline motivatsioon hakata negatiivselt mõjutama sisemist õpihuvi (Lemos & Veríssimo, 2014). Õpilastel ei ole kõigi õppeainete vastu loomupärast suurt õpihuvi. Kui õpilasel puudub huvi õpitava vastu, siis ei lähe õppetöö hästi olenemata headest sünnipärastest eeldusest (Leppik 2006, lk 94). Õpetaja saab mõjutada huvi arenemist läbi huvitavate tundide ja instruksioonide, sest nende üle on tal kõige suurem mõju (Flowerday & Shell, 2005).

Põhikooli riikliku õppekava (2011) järgi on esimese kooliastme puhul õpetaja olulisim ülesanne toetada õpilase eneseusku ja õpimotivatsiooni ning ka vanemates kooliastmetes keskendutakse õpimotivatsiooni hoidmisele ja tõstmisele. Kognitiivsest arengust tulenevalt keskenduvad algklassiõpilased (sarnaselt lasteaiastele) tegevusele, mitte tulemusele (Krull 2018, lk 446). Õpilaste sisemise motivatsiooni tõstmiseks peaks õpetaja kavandama õppeülesandeid nii, et õpilased tahaksid nendega ise tegeleda – kas seetõttu, et need lihtsalt pakuvad naudingut või on tegu oskuste ja teadmistega, mille õppimiseks ollakse juba eelnevalt motiveeritud (samas, lk 464-465). Nooremas koolieas laste puhul on mäng endiselt üldjuhul naudingut pakkuv tegevus, milles meelsasti osaletakse ja mida ka omakeskis algatatakse ehk siis

mängu võib pidada üheks selliseks tegevuseks, millega nooremas koolieas lapsed tahavad ise tegeleda. Sellest võib järeldada, et mängu teadlik ja eesmärgistatud kasutamine võiks tõsta nende sisemist õpimotivatsiooni ning ühtlasi täita ka õppekavas kirjeldatud eesmäärke.

Mõnede uuringute kohaselt aitab õpimotivatsiooni säilitada ja isegi tõsta mängupõhine õpe (Huizenga *et al.*, 2017; Jalongo 2007). Varasemates uuringutes on õpetajad välja toonud, et mängude kasutamisel on õpilased rohkem kaasa haaratud ja üldiselt kogu käsitletavast teemast tavapärasest rohkem huvitatud ning mängu kasutades säilib õpilaste õpimotivatsioon lisaks ka pikemas perspektiivis (Huizenga *et al.*, 2017). Õpetajad on öelnud ka, et nad näevad mängude kasutamisel positiivset mõju laste õppeedukusele (Partovi & Razavi, 2019). See tähendab, et mängude kasutamine võiks olla heaks võimaluseks kuidas tagada akadeemiline edasijõudmine ja samas hoida laste õpimotivatsiooni.

Õpimotivatsioon sõltub palju ka sellest, kuidas õpilane tunnetab iseenda kontrolli õppimistegevuse üle (Krull, 2018, lk 450). Ise oma õppimise eest vastutamine tähendab oluliselt kõrgemat motiveerituse taset (Jalongo, 2007), sest on seotud sisemise motivatsiooniga. Näiteks ühes 4.-8. klassi õpilaste uuringus, kus uuriti õpilaste arvamusi videomängudest õppimise ja tavapärasest koolikeskkonnas õppimise kohta, tuli viienda klassi laste puhul välja, et videomängude puhul vastutavad nemad ise õppimise eest, kuid klassiruumis tavapärasest õpiolukorras vastutab selle eest õpetaja (Blumberg, F.C. & Altschuler, E., 2011).

Õpetajate täiendusõppe vajaduse uuring (2015) näitab, et Eestis on üldiselt õpetajate teadlikkus uutest õppemeetoditest ja nende rakendamisest kõrge, kuid rohkem kui 25% koolijuhtidest arvavad, et õpetajad ei usu uudsete õpetamismeetodite kasutegurisse. Kolmandik koolijuhte arvab, et kaasaegse õpikäsituse jõudmist koolitundi takistab õpetajate üldpedagoogiliste pädevuste puudumine – paradoksaalselt hindavad õpetajad oma üldpedagoogilisi oskusi kõrgeks ja on huvitatud pigem ainealastest koolitustest (samas). Klassis toimuv – õppetöö iseloom, klassi õhkkond, õpetaja pühendumus ja suhtumine ning õpilaste arusaamine õppimise eesmärkidest – mõjutab õpimotivatsiooni, kuid samas tuleb arvestada, et õpilastel on juba enne klassi tulekut olemas mingid ootused ja suhtumine õppimisse, mida kõik need tegurid hakkavad omakorda mõjutama (Krull, 2018, lk 453-454). Need ootused ja suhtumine on mõjutatud ka lapsevanemate hoiakutest (Carissoli *et al.*, 2019).

De Freitas (2018) tegi hariduslike mängudega seotud mahuka kirjanduse ülevaate, kus püstitas küsimuse mängude tõhususest õpivahendina. Ta uuris eri seotud valdkondade

(haridusteadus, mängude uuringud, neuroteaduse ja infoteaduse) kirjandust ja jõudis järeldusele, et uuringute järgi on mängud oluliselt efektiivsemad traditsiooniliste õppemeetoditega võrreldes, kusjuures nn segatud meetod, kus kasutatakse mõlemat andis ka väga häid tulemusi. Ke (2009) uuris oma metaanalüüsis 89 arvutipõhiste õppemängudega seotud empiirilist uurimust, millest 65 hindasid arvutimängude mõju õppimisele võrrelduna tavapärase meetoditega (õpetaja annab ülesande juhised klassi ees või antakse õpilastele mingi juhendmaterjal lisaks õpetaja juhistele). 34 uurimust 65-st näitasid arvutimängude kasutamise positiivset mõju, 17 olid segatulemustega ehk saavutati osad õpiväljundid aga teisi mitte, 12 ei näidanud erinevust ja vaid ühe uurimuse järgi olid tavapärased meetodid efektiivsemad. Samas toob ta ka välja, et enamik vaadeldud uuringutest ei olnud pikaajalised.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et õpimotivatsiooni puhul on oluline toetada sisemise motivatsiooni tekkimist/säilimist. Mängude kasutamine õppetöös on muu hulgas väga häid tulemusi andnud nii õppe-eesmärkide saavutamise kui õpimotivatsiooni säilitamise seisukohast. Kusjuures mäng õppemeetodina on andnud häid tulemusi õppijate vanusest olenemata. Samas ei tohi unustada, et õppijatel on juba enne klassiruumi tulemist kujunenud erinevad hoiakud, mis on muu hulgas mõjutatud ka lapsevanemate hoiakutest ning millega tuleb õpetajal arvestada.

1.3. Lapsevanemate hoiakud ja neid mõjutavad tegurid

Hoiakut võib defineerida kui isiksuse suhtelist püsivat valmisolekut reageerida teatud kindlal viisil, mis üldiselt väljendub hinnangus millegi või kellegi suhtes. Eristatakse suhtumuslikke ehk sotsiaalseid hoiakuid ja sättumuslikke hoiakuid – esimesed on teadvustatud ja teised enamasti alateadvuslikud. Läbi juba kujunenud hoiakute mõtestatakse kõiki oma kogemusi ning hoiakud suunavad ka käitumist. (Bachmann & Maruste, 2003, lk 275-276) Hoiakut võib käsitleda inimese senise elukogemuse kokkuvõttena ehk uued kogemused või teadmised võivad muuta ka hoiakuid (Ainjärv & Häidkind, 2021).

Jesmin ja Ley (2016) uurisid Eesti õpetajate mängude kasutamist koolitundides ja muu hulgas märkisid osad õpetajad, et mängude kasutamisse suhtutakse lapsevanemate ja ka juhtkonna poolt negatiivselt. Lapsevanemate arvamused ja hoiakud mõjutavad laste arusaamade kujunemist kogu õppeprotsessist, sh õppemeetoditest (Carissoli *et al.*, 2019). Lisaks õpilastele

mõjutavad lapsevanemad oma suhtumisega koolis mängude kasutamist ka õpetajate ja hariduspoliitiliste otsuste tegemise tasandil, näiteks lapsevanemate tõenäoliselt negatiivne suhtumine mängude kasutamisse koolikeskkonnas on üks põhjustest, miks õpetajad pelgavad mängu õppevahendina kasutada (Bourgonjon *et al.*, 2011).

Päris palju on uuritud õpetajate ja õpilaste hoiakuid ja suhtumist mängude kasutamisse kooli õppetöös, kuid üsna vähe on uuritud lapsevanemate suhtumist ja hoiakuid. Eestis ühtegi sellist uurimust tehtud ei ole. Inglisekeelses kirjanduses mõned uuringud siiski on, kuid need keskenduvad lapsevanemate hoiakutele seoses ainult digitaalsete mängude kasutamisega õppetöös (Bourgonjon *et al.*, 2011; Carissoli *et al.*, 2019; Piller 2016). Digitaalsed mängud on selline mängimise vorm, mida ühiskondlikul tasandil sageli kritiseeritakse näiteks nende vägivaldsuse või lihtsalt liigse ekraani ees veedetud aja pärast, seepärast võib arvata, et nendega seotud lapsevanemate hoiakud on selgemalt poolsust valivad kui üldiselt mängudega seonduvad hoiakud. Samas kuna digitaalsed mängud on osa õpimängudest, siis ei saa jätta neid uuringuid tähelepanuta.

Bourgonjon koos kolleegidega (2011) leidis, et suurema osa lapsevanemate arvamust koolis videomängude kasutamise suhtes saab seostada järgnevate teguritega: sugu, vanema poolt tajutud õppimisvõimalus mängust, milliseks peetakse teiste arvamust selle suhtes, kas videomängudel tajutakse mingeid negatiivseid mõjusid, nende isikliku kogemusega videomängude mängimisega ja personaalse uuendusmeelsusega. Üsna samade tegurite seoseid on vaadeldud ka enamik hilisemaid uurijaid. Näiteks Carissoli koos kolleegidega (2019) leidis, et videomängude kasutamise puhul koolikeskkonnas olid positiivsed hoiakud pigem vanematel, kes tajusid neis kasulikkust õppes edasijõudmisel, uusi õppimisvõimalusi, kasutamise lihtsust ja kellel oli videomängudega varasemaid kogemusi. Olid ka mõned demograafilised erinevused – näiteks positiivsema hoiakuga olid isad ja 40+ vanemad, samas kui emad ja nooremad vanemad olid pigem negatiivse hoiakuga (Carissoli *et al.*, 2019).

Piller (2016) leidis, et lapsevanemate kaasamisel mängimisse puudus igasugune mõju hoiakutele mängu kasutamise suhtes klassiruumis ning ka negatiivsed meediasõnumid näitasid minimaalset mõju hoiakutele, kuid sarnaselt Bourgonjoniga (2011) leidis ka tema, et sotsiaalsed normid (teiste arvamus) mõjutavad hoiakuid väga tugevalt. Mõju oli lausa nii tugev, et kui näiteks kõrgemalt haritud vanemad tajusid videomängude puhul häid õppimisvõimalusi, siis tajutud sotsiaalsetest normidest tulenevalt ei toetanud nad sellegipoolest nende kasutamist koolis.

Eestis omandab 2021/22 õppeaastal ~13,4% kõigist üldhariduse õppuritest haridust vene keeles (Haridussilm, 2022), võib arvata, et enamikul neist on ka vene rahvusega seotud perekondlik taust. Pilleri (2016) uuringu tulemustest võib esile tõsta, et just vene rahvusliku taustaga osalejate seas nähti mängu vaba aja tegevusena, mis vastandub tööle.

On leitud, et üheks takistuseks mängude kasutamisel õppetöö osana on mängu ja töö vastandamine, seejuures on mäng midagi ebaolulist – näiteks ütlevad vanemad lastele, et enne mängimist tuleb kodused ülesanded ära teha, see omakorda kinnistab lastes hoiakut, et mäng on midagi, mis peaks olema väljaspool klassiruumi tõsist tegevust (Colby & Colby, 2008). See näide on kõnekas, näitamaks kui märkamatuks annavad vanemad oma suhtumist lastele edasi, isegi kui nad ei soovi sellega otseselt näidata, et mäng oleks ebaoluline, siis igaljuhul olulisemad on koolitööd ja õpitulemused. Rahvasuuski on laialt levinud sõnakõlks, et õppimine on lapse töö. See hoiak on ka kooskõlas varemmainitud PISA tulemustega, kus just Eesti lapsed on teadmiste poolest tipus, kuid subjektiivne heaolu on madal – ehk siis aktiivselt on tegeletud õpitulemustega, aga lastele endale heaolutunnet tekitavad tegurid on tahaplaanile jäänud.

Vaid Jesmini ja Ley (2016) uuring, mis tõi välja, et osade õpetajate arvates suhtuvad lapsevanemad ja ka kooli juhtkond mängude kasutamisse negatiivselt, oli tehtud Eestis ja vaatles õpetajate mängude kasutamist üldiselt. Kõigi teiste uurimuste puhul tuleb rõhutada, et tegemist oli lapsevanemate hoiakute uurimisega seoses koolikeskkonnas ainult digitaalsete mängude kasutamisega ja need ei uurinud Eesti lapsevanemaid. Antud töö kontekstis vaadeldakse suhtumist mängude kasutamisse üldiselt. Kuna mäng on sedalaadi nähtus, mille puhul tavainimene suudab kergesti tuvastada, et tegemist on mängu või mängimisega (Männamaa, 2019), siis ei ole oluline mängu mõiste defineerimine, vaid lähtutakse vastaja seisukohast, mis just tema arvates on mäng ja mängu kasutamine. Tuleb rõhutada, et erinevate mängude kasutamine õppetöö osana on ainult üheks võimalikuks meetodiks, kuidas õppetööd laste jaoks huvitavaks teha. Kui see toetab nende õpimotivatsiooni säilimist kooliaja kestel, siis võiks see kaasa tuua ka koolirõõmu suurenemise ja veel laiemalt ka kogu subjektiivse heaolu tõusu.

Praegu toimub Eesti koolides seninägematus mahus muukeelesete laste õppima asumine, mis toob endaga kaasa uue väljakutse laste õpihuvi kujundamisel olukorras, kus vähemalt esialgu õppekeelt ei mõisteta. 2021a. kevadel valmis käesoleva uurimuse eeltööna seminaritöö, mille tulemused näitasid, et mängude kasutamise suhtes olid toetavama hoiakuga emad, kõrgharidusega lapsevanemad ja lapsevanemad, kes teadvustavad, et on ise mängude abil uusi teadmisi

või oskusi omandanud. Lausa 82% vastanutest pidas mängu kasutamist õppetöös oluliseks või väga oluliseks. Me teame, et praegu on vene õppekeelega koolides vaja uudsete metoodikate kasutusele võtmisel teha rohkem selgitustööd kuna keskkond on konservatiivsem. Kuna eelmisel kevadel valminud seminaritöö raames viidi küsitlus läbi ainult eestikeelse küsimustiku abil, siis on ebaselge, kas ka lapsevanemate hoiak vene õppekeelega koolides on mängu kui mittetraditsioonilise õppemeetodi suhtes konservatiivsem.

2. METOODIKA

See peatükk annab ülevaate uurimuse metoodikast, valimist ja selle koostamise põhimõtetest. Antud uurimuse eesmärgiks on võrrelda, kas lapsevanemate hoiak mängude kasutamisse õppetöös ja seda mõjutavad tegurid erinevad eesti ja vene õppekeelega koolide lapsevanemate puhul. Sellest lähtuvalt kasutatakse kvantitatiivset lähenemist.

2.1 Üldpopulatsioon ja valim

Antud uurimuse üldpopulatsiooniks on kõik Eesti üldhariduskoolide 1.- 6.klassi laste vanemad. Uurimuse jaoks koguti andmeid kahel erineval õppeaastal. Haridusandmete portaali Haridussilm (2022) andmetel õppis Eestis I ja II kooliastmes 2020/2021 õppeaastal kokku 88 981 last ja 2021/2022 õppeaastal õpib 87 769 last. On ilmne, et paljudes peredes on mitu koolilast, kes nendes kooliastmes õpivad ning mõnel lapsel on vaid üks vanem või ei olegi vanemaid ehk ei ole täpselt teada, kui palju on neil lastel kokku erinevaid vanemaid. Käesoleva uurimuse valim moodustus lapsevanematest, kelle vähemalt üks laps õpib Eesti üldhariduskooli I (1.-3. klass) või II (4.-6. klass) kooliastmes. Kasutatud on kahe eraldi küsitluse abil kogutud andmeid.

Esimene küsitlus toimus 2020/21 õppeaasta kevadel eestikeelsena. Selle küsitluse läbiviimise ajal olid lapsed distantsõppel ja seetõttu olid keerulises olukorras just eriti nooremate kooliastmete lapsevanemad, kelledest paljudel oli olukord ilmselt ka pingeline ning seetõttu võib arvata, et ei soovitud lisakohustusi, mis tähendab, et ankeedi saamisel jäetakse lihtsalt vastamata. Tagamaks kaardistusuuringule sobilikku suurt vastajate hulka ning mitte põhjustada lisapinget

lapsevanematele, moodustati valim mugavusvalimina. Küsimustik saadeti kahe organisatsiooni töötajatele (üks neist avalik-õiguslik ja teine telekommunikatsiooni valdkonna eraettevõtte - kokku üle 2000 inimese), kelle puhul ei olnud teada kui suur hulk neist sihtgruppi kuulub, seetõttu levitati küsimustiku ka uuringu läbiviija suhtlusringkonnas sotsiaalmeedia vahendusel.

Teine küsitlus toimus 2021/22 õppeaasta kevadel venekeelsena, suunatuna ainult vene õppekeelega koolide lapsevanematele. Küsimustikku levitati läbi vene õppekeelega koolide õpetajate, kes edastasid selle oma klassi lapsevanematele. Valim moodustati taaskord mugavusvalimina. Enne uuringut oli töö autoril eelkõikulepe kuue vene õppekeelga koolis töötava õpetajaga, kes olid valmis küsimustiku oma klassi lapsevanematele edasi saatma (3 suuremas linnas ja 3 väiksemas linnas). Küsitluse käigus selgus, et esimese nädalaga tuli vastuseid oodatust oluliselt vähem ning seetõttu pöörduti kõigi nende õpetajate poole, kus Eesti Hariduse infosüsteemi (EHIS, *s.a.*) andmetel on kooli õppekeeleks vene keel ja õpetajate andmed (klassijuhatajaks olemine ja kontakt) olid kooli veebilehel kättesaadavad. Kokku paluti küsimustik oma klassi lapsevanematele edastada 172 õpetajal. Õpetajate poole pöörduti venekeelse e-kirjaga kuna Keeleinspeksioon (Tomusk, 2019) on leidnud, et vene õppekeelega koolides ei vasta paljude õpetajate eesti keele oskus kehtestatud nõuetele.

2.2 Andmekogumismeetod

Tegu on kaardistusuringuga ning sellest tulenevalt koguti andmeid küsimustikuga (vt Lisa 1), täpsemalt veebiküsimustikuga Google Forms keskkonnas. Eestikeelsele küsitlusele oli võimalik vastata 22.04.21-10.05.21. Venekeelsele küsimustikule oli võimalik vastata 11.04.22-23.04.22. Küsimustikud olid sisuliselt samad, erinedes vaid keele poolest.

Üks küsimus, oli 10-pallise reitinguskaalaga, mis uuris kui oluliseks vastaja peab mängude kasutamist kooli õppetöös. Demograafiliste andmete ja muu taustinfoga seotud küsimused olid valikvastustega ja hoiakutega seotud küsimused olid 5-pallise Likerti skaalaga. Likerti skaalaga mõõdetakse hoiakuid ja nende tugevust, vastaja peab skaalal väljendama kuivõrd ta nõustub erinevate väidetega (Õunapuu 2014). Likerti skaala vastusevariandid olid: 1 – Ei nõustu üldse, 2 – Pigem ei nõustu, 3 – Ei oska öelda, 4 – Pigem nõustun, 5 – Nõustun täielikult. Vastaja pidi vastama ühele reitinguskaalaga küsimusele, 7 valikvastusega küsimusele ja 8 Likerti skaalaga küsimusele – kokku 16 küsimusele.

2.3 Andmete analüüs

Eestikeelsele küsitlusele vastas kokku 114 ja venekeelsele 101 lapsevanemat. Andmete analüüsimiseks kasutati statistilist andmeanalüüsi *JASP* (*JASP ...*, 2022) ja *MS Excel Data Analysis Package* abil. Tulemuste esitamiseks on kasutatud kirjeldavat ja võrdlevat statistikat. Erineva taustaga vastajate osakaalu väljatoomiseks on lisaks kirjeldavale statistikale kasutatud tulpdiagramme.

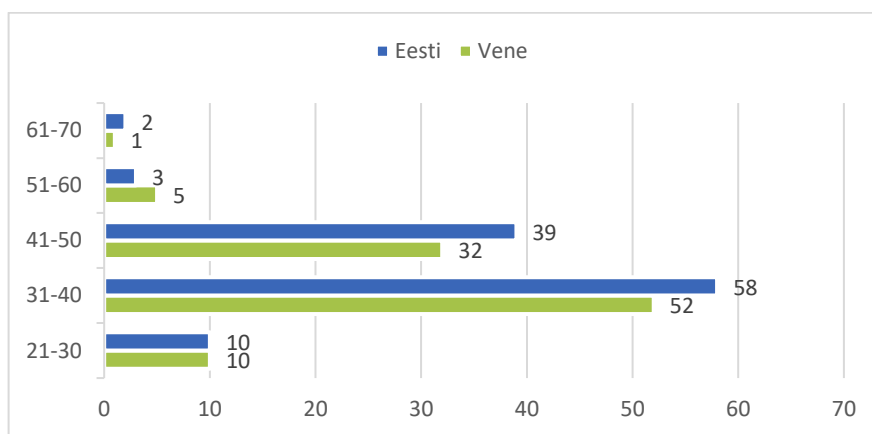
Likerti skaalaga hoiakut näitavate väidete puhul arvutati kuue väite koondskoor, mis näitab vastanute hoiakut mängu kasutamisse. Väidete omavaheliste seoste kontrollimiseks tehti korrelatsioonanalüüs ja arvutati Cronbachi kordaja. Koondskoori tulemuse ja erinevate näitajate nagu vanus, haridus, elukoht, laste arv, lapsevanema enda kogemus mängudest õppimisel ja lapse õppeedukuse puhul viidi läbi korrelatsioonanalüüs võimaliku lineaarse seose väljaselgitamiseks. Seoste leidmiseks vastaja soo, haridustaseme ja koondskoori tulemuse vahel ning ühtlasi eestikeelsete ja venekeelsete vastajate hoiaku võrdlemiseks kasutati Mann-Whitney u-testi, mis on mitteparameetriline test kahe grupi võrdlemiseks.

3. TULEMUSED

Selles peatükis on ülevaade küsitlusega kogutud andmetest ning analüüsi käigus leitud seostest. Eestikeelsele küsimustikule vastas kokku 114 inimest. Üks vastanutest märkis küsimusele „Mitmendas klassis õpib Teie laps?“ vastates ära ainult vastusevariandi, et tema laps õpib suuremas klassis kui 6. klass. Kuna seetõttu ei kuulu ta antud uurimuse sihtrühma, siis tema vastuseid ei võeta arvesse andmete analüüsimisel. Lisaks jättis üks vastaja samale küsimusele vastamata, ka tema vastused jäetakse kõrvale eeldusel, et ta ei pruugi kuuluda uuringu sihtrühma. Ehk antud uuringu sihtrühma kuuluvaid eesti keelsele küsimustikule vastajaid oli 112. Venekeelsele küsimustikule vastas 101 lapsevanemat, üks vastanu oli samuti märkinud, et tema laps õpib suuremas klassis kui 6.klass ning tema vastused jäetakse analüüsist välja ehk analüüsitakse täpselt 100 vastaja andmeid.

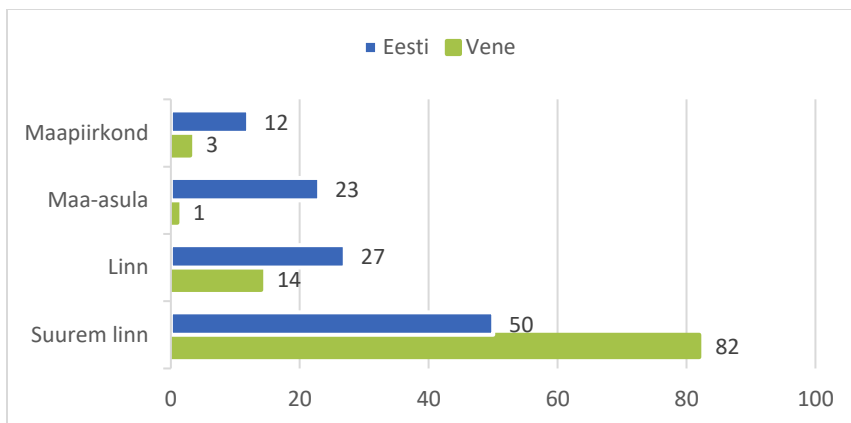
3.1. Vastajate taust

Eestikeelsele küsimustikule vastanust olid 65 (58%) naised ja 47 (42%) mehed ehk naisi oli vastanute hulgas 16% rohkem. Venekeelsele küsimustikule vastanutest 91 olid naised ja vaid 9 mehed ehk emasid oli vastanute hulgas ligi kümme korda rohkem. Vastupidiselt soole, oli vanuselisel vastanute jaotus väga sarnane (Joonis 1). Kõige rohkem oli vastanuid vanuserühmas 31-40 eluaastat, vastanute hulgalt järgnesid 41-50 aastased vastanud, seejärel 21-30 aastased ja kõige vähem oli vastajaid vanuses 61-70 eluaastat. 70+ vanuserühmas ei olnud kumbagi küsitluse puhul ühtegi vastanut. Tulemused on igati ootuspärased, kuna kõige rohkem I või II kooliastmes õppivaid lapsi on 30-50 aastastel inimestel.

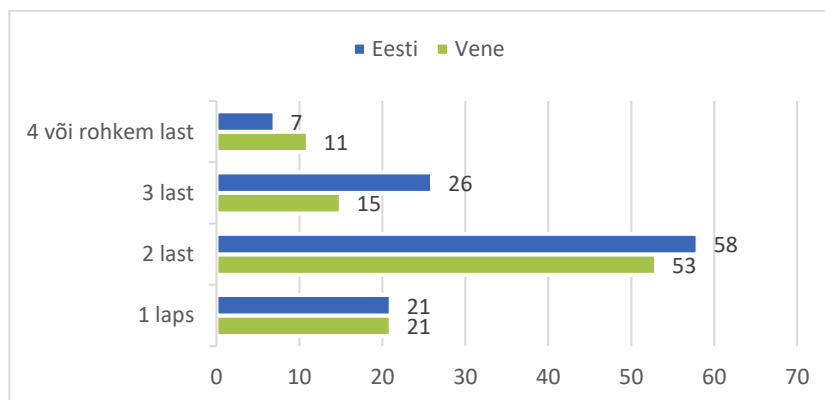
Joonis 1. Vastanute vanuseline jaotus

Kõige suurem osa vastanutest elas mõnes suuremas linnas (Tallinn, Tartu, Narva, Pärnu, Kohtla-Järve). Arvult järgnes mõnes väiksemas linnas vastanute hulk. On tähelepanuväärne, et venekeelsele küsimustikule vastanute hulgas oli vaid neli inimest, kes märkisid elamiskohaks maapiirkonna või maa-asula, samas kui eestikeelsete vastajate hulgas oli sama arv 35 (Joonis 2). Samas on need tulemused ootuspärased, kuna vene õppekeelega koolidest asub suuremates linnades 2/3 ja väljaspool linnasid vaid 4 kooli (EHIS, *s.a.*).

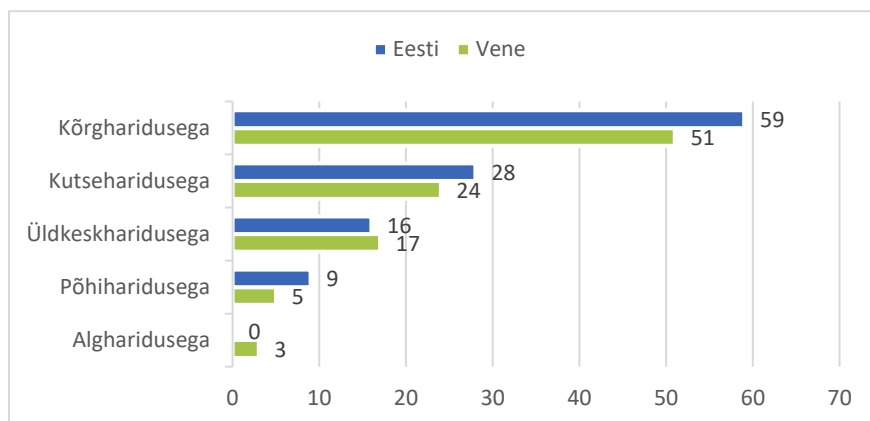
Joonis 2. Vastanute jaotus elukoha järgi

Laste arvu poolest olid mõlemale küsitlusele vastanud suhteliselt sarnased. Mõlemal korral oli pisut rohkem kui pooltel vastajatel kaks last. Eestikeelsete vastajate seas oli kõrgem kolmelapseliste osakaal ning venekeelsete seas oli pisut kõrgem nelja ja rohkema lapsega vastajate osakaal. (Joonis 3).

Joonis 3. Vastanute jaotus laste arvu järgi

Mõlema küsitluse puhul olid üle poole vastanutest kõrgharidusega ehk lõpetatud oli rakenduskõrgharidus, bakalaureuse või magistri õpingud. Ligi veerand vastanutest oli mõlema keele puhul kutseharidusega. Märkatavalt väiksem oli põhiharidusega ja üldkeskharidusega vastanute osakaal. Venekeelse küsimustikuga õnnestus jõuda ka kolme algharidusega vastajani. (Joonis 4). Doktorikraadiga ja ilma alghariduseta ei olnud ühtegi vastanut. Võib arvata, et see vastajate jaotus on mõnevõrra kallutatud uurija mugavusvalimi kasutamise tõttu. Kahe küsitluse põhjal näib, et meili teel saadetud veebiküsimustikule on kõige altimad vastama kõrgharidusega inimesed, kuna nende osakaal vastajatest on suurem kui see on Eesti rahvastikus üldiselt ning madalamate haridustasemetega vastajate osakaal on madalam kui see on rahvastikus.

Joonis 4. Vastanute jaotus haridustaseme järgi

Eestikeelsele küsimustikule vastanutest 33% õppis laps/lapsed 1.-3.klassis ja 18% 4.-6. klassis, ülejäänud vastajatel oli mitu kooliealist last ja nad õppisid erinevates kooliastmetes. Venekeelsete vastajate puhul oli vastajate seas ainult I kooliastmes õppivate laste vanemaid 51% ja ainult II kooliastmes õppivate laste vanemaid 19%. See tähendab, et 49% eestikeelsete vastajate ja 30% venekeelsete vastajate puhul ei olnud võimalik neid liigitada ainult I või II kooliastme lapsevanemaks.

3.2 Hoiakud mängude kasutamise suhtes õppetöö osana

Uuringu läbiviimisel kasutatud küsimustikus oli kuus väidet, mis mõõtsid hoiakut mängude kasutamise suhtes õppetöö osana. Nendest väidetest kolm olid sõnastatud nii, et nendega nõustumine näitas toetavat hoiakut mängude kasutamise suhtes (õpetajad võiksid koolitundides senisest rohkem mängu kasutada; enamike õppeainete puhul hõlbustavad mängud uute teadmiste omandamist; mängude kasutamine aitab/aitaks minu lapsel õppes edasi jõuda) ja ülejäänud kolm nii, et nendega nõustumine näitas just mittetoetavat hoiakut (mängimine peaks koolis toimuma vaid õppetööst vabal ajal; mängimisega tuleks tegeleda siis kui koolitööd on tehtud; koolitundides mängude kasutamine on aja raiskamine). Väidete summeerimisega arvutati toetavate väidete koondskoor (koondP), mittetoetavate väidete koondskoor (koondV) ning ka kõigi kuue väite koondskoor (koondÜ), mis näitas lapsevanema hoiakut mängude kasutamise suhtes õppetöö osana.

Kõigi kuue väite koondskoori arvutamiseks kodeeriti pooled vastused n-ö vastassuunaliselt:

- mängude kasutamist toetava väitega täielikult nõustumine andis 5 punkti, pigem nõustumine 4 punkti, ei oska öelda vastus 3 punkti, pigem mitte nõustumine 2 punkti, üldse mitte nõustumine 1 punkti;
- mängude kasutamist mittetoetavate väidetega üldse mitte nõustumine andis 5 punkti, pigem mitte nõustumine 4 punkti, ei oska öelda vastus 3 punkti, pigem nõustumine 2 punkti ja täielikult nõustumine 1 punkti.

Esimesena tehtud eestikeelse küsitluse puhul ilmnis kõigi väidete puhul omavaheline keskmine või tugev korrelatiivne seos (vt Lisa 2) ning ühtlasi avaldus tugev sisereliaablus (cronbachi $\alpha = .86$). Seepärast otsustati sama küsitlus teha ka vene õppekeele koolide lapsevanematele. Aasta hiljem venekeelse sihtrühmaga tehtud kordusuuringu puhul oli sisereliaablus madalam, kuid siiski tugev ($\alpha = .75$) ehk võib öelda, et antud uurimuses kasutatud hoiakut mõõtvad väited on omavahel tugevalt seotud ja nende omavaheline konsistentsus on kõrge.

Erinevate väidete vastuste põhjal võib öelda, et ligi 82% eestikeelsetest ja 72% venekeelsetest vastustest väljendasid toetavat hoiakut mängude kasutamise suhtes kooli õppetöö osana. Samas vastas küsimusele „Kui oluliseks Sa pead mängude kasutamist kooli õppetöös?“ 10-pallisel skaalal 8, 9 või 10-ga eestikeelsetest vastajatest pisut üle 82% ja venekeelse küsitluse puhul 89%. „Ei oska öelda“ vastuste osakaal jäi hoiakut näitavate väidete puhul eestikeelse küsitluse puhul pisut alla 12% ja venekeelse puhul natuke alla 16%. Mängude kasutamise suhtes mittetoetavate vastuste osakaal oli eestikeelse uuringu puhul natuke üle 6% ja venekeelse sihtrühma puhul 12,5%. Õppetöös mängude kasutamise suhtes koondskoori põhjal leitud hoiaku ja selle vahel, kui oluliseks mängu kasutamist peeti ilmnis mõlema küsitluse puhul positiivne keskmise tugevusega korrelatiivne seos $r=.66$, venekeelse sihtrühma puhul $r=.54$.

Eestikeelsetest 15% ja venekeelsetest vastajates 10% sai maksimaalse võimaliku skoori, mis tähendab, et nad valisid kõigi väidete puhul täielikult nõustuva või üldse mitte nõustuva vastusevariandi, mis parajasti väite puhul toetavat hoiakut näitas. Vastajate lõikes väidete koondskoori arvutamisel ilmnis, et ligi 53% eestikeelsetest vastajatest ei valinud ühegi väite puhul vastuseid (sh „ei oska öelda“ vastusevarianti), mis oleksid seotud mängude kasutamist õppetöös mittetoetava hoiakuga. Venekeelse küsitlus puhul oli sama näitaja 27%. Maksimaalselt

mittetoetavat hoiakut väljendavat skoori ükski vastaja ei saanud, kuid 27% eestikeelsete ja 12% venekeelsete vastajate puhul oli mittetoetavat hoiakut näitavate vastuste või „ei oska öelda“ vastuste osakaal enamuses.

3.3. Millest sõltub lapsevanemate hoiak õppetöös mängude kasutamisse

Seoste väljaselgitamiseks hoiakut näitava koondskoori ja erinevate tunnuste (demograafilised näitajad, lapse kooliaste, lapse õppeedukus, lapsevanema isiklik kogemus mängudest õppimisel) vahel kasutati korrelatsioonanalüüsi ja Mann-Whitney U-testi, sest mitme tunnuse puhul ei olnud normaaljaotuse nõue täidetud. Olulisuse tõenäosuse nivooks valiti u-testi puhul 0,05.

Antud töö üheks uurimisküsimuseks oli, kas lapsevanemate hoiakud mängude kasutamise suhtes sõltuvad demograafilistest näitajatest (vanus, sugu, laste arv, elukoht, haridustase). Nimetatud demograafilistest näitajatest näitas korrelatsioonanalüüs väga nõrka positiivset seost toetava hoiakuga vaid haridustasemel (eesti grupp $r=.29$, vene grupp $r=.24$). Ehk kõrgema haridusega vastajad valisid erinevate väidete puhul vaid pisut sagedamini vastuseid, mis väljendasid toetavat hoiakut mängude kasutamise suhtes õppetöö osana. Kuigi hariduse puhul oli nõrk seos olemas, tuleb tähelepanu juhtida asjaolule, et vastanute seas oli väga vähe põhihariduse või madalama haridusega vastajaid. Venekeelse sihtrühma puhul näitas u-test, et kõrgharidusega vastajad olid oluliselt vähem nõus mängude kasutamist mittetoetavate väidetega – kõrgharidusega vastanute mittetoetavate väidete koondskoori (koondV) mediaanväärtus oli 2,00 ning ilma kõrgharidusega vastanute oma 2,33 ($p<.042$) ehk kõrgharidusega venekeelsed vastajad olid mängude kasutamise suhtes toetavamad.

Eestikeelse küsimustiku puhul tegin vastajate soo ja hoiakut näitava koondskoori tulemuse vahel seoste väljaselgitamiseks samuti u-testi. Tulemus näitas, et hoiakut näitava koondskoori väärtus erines oluliselt – emade hoiak (mdn=4,67) oli isadest (mdn=4,33) oluliselt toetavam. Seega siis võib öelda, et eestikeelsete emade ja isade hoiak õppetöös mängude kasutamise suhtes on erinev: emad on mängude kasutamise suhtes isadest toetavama hoiakuga ($p<.020$). Venekeelse sihtrühma puhul sama analüüsi sisukalt teha ei olnud mõtet, kuna isade osakaal vastanute seas oli liiga väike.

Elukoha ja hoiakut näitava koondskoori puhul korrelatsioonanalüüs kummagi sihtrühma puhul seost ei näidanud. Eestikeelse sihtrühma puhul tegin lisaks u-testi, kus võrdlesin suuremas

linnas elavate inimeste koondskoore väiksemas linnas/ maa-asulas/maapiirkonnas elavate inimeste koondskooriga, kuid p-väärtus oli suurem kui seatud usaldusnivoo. Kuna venekeelse küsitluse puhul elas 82% vastanutest suuremas linnas, siis ei olnud võimalik sisukat võrdlust teha. Ka vanuse puhul mingit seost suhtumisega mängu kasutamisse kumbagi küsitluse puhul välja ei tulnud (vt Tabel 1 ja Tabel 2).

Antud töö uurimisküsimuseks oli ka kas lapsevanemate hoiak mängude kasutamise suhtes erineb I ja II kooliastme puhul? Nii korrelatsioonanalüüsi kui u-testi tulemuste põhjal esimesena tehtud eestikeelse küsitluse puhul I ja II kooliastme lapsevanemate hoiak õppetöös mängude kasutamise suhtes ei erinenud. Vene õppekeelega koolis õppivate laste vanemate hulgas tehtud küsitluse puhul oli vastanute hulgas 51 vanemat, kellel laps(ed) õppis ainult I kooliastmes ning 19 vanemat, kellel laps(ed) õppis ainult II kooliastmes, ülejäänud vastajatel õppisid lapsed erinevates kooliastmetes. Sarnaselt eestikeelsete vastanute tulemusele, ei näidanud korrelatsioonanalüüs ega ka u-test venekeelse sihtrühma puhul mingit seost.

Antud töö üheks uurimisküsimuseks oli, kas lapsevanemate hoiak mängude kasutamise suhtes on seotud lapse õppeedukusega? Eestikeelse küsitluse puhul näitas korrelatsioonanalüüsi tulemus nõrka positiivset seost $r=.29$ lapse õppeedukuse ja lapsevanema mängude kasutamist toetava hoiaku vahel. U-testi puhul ületas tulemus seatud usaldusnivood (vt Tabel 1). Kuna eestikeelse küsitluse puhul ilmnenud korrelatiivne seos õppeedukuse ja vanema õppetöös mängude kasutamist toetava hoiaku vahel oli väga nõrk, siis võib kahe küsitluse tulemusi kokkuvõttes öelda, et lapse õppeedukus ei mõjuta vanema hoiakut mängude kasutamisse õppetöö osana.

Tabel 1. Eestikeelsete vastajate suhtumine mängude kasutamisse erinevate tunnuste lõikes (u-test, usaldusnivoo .05)

	n	Keskmine	Mediaan	u	p
Sugu (M/N)	47 / 65	4.10/4.34	4.33/4.67	1134.0	.020
Haridus (kuni kesk / BA või üle)	53 / 59	4.11/4.35	4.17/4.50	1348.0	.207
Vanus (kuni 40 / 41 v rohkem)	68 / 44	4.24/4.23	4.33/4.33	1521.0	.883
Elukoht (suurem linn / maa)	50 / 35	4.17/4.15	4.17/4.33	753.0	.275
Kooliaste (I / II)	37/20	4.18/4.19	4.50/4.33	351.5	.762
Õppeedukus (hea/väga hea)	59/52	4.32/4.34	4.33/4.50	1254.5	.525

Korrelatsioonanalüüsi põhjal võib öelda, et need eestikeelsed vanemad, kes hindasid oma lapse õppeedukuse paremaks olid vähesel määral ka mängude kasutamise suhtes toetavama hoiakuga. Venekeelse sihtrühma puhul tehtud korrelatsioonanalüüs lapse õppeedukuse ja vanema hoiaku vahel seost ei leidnud ning ka u-testi puhul ületas p-väärtus seatud usaldusnivood (vt Tabel 2).

Tabel 2. Venekeelsete vastajate suhtumine mängude kasutamisse erinevate tunnuste lõikes (u-test, usaldusnivoo .05)

	n	Keskmine	Mediaan	u	p
Haridus (kuni kesk / BA või üle)	49 / 51	3.96/4.14	4.00/4.17	1070.0	.215
Vanus (kuni 40 / 41 v rohkem)	62 / 38	4.03/4.08	4.08/4.17	1136.0	.767
Kooliaste (I / II)	51 / 19	4.12/3.84	4.33/3.83	590.5	.162
Õppeedukus (hea/väga hea)	43 / 31	4.14/4.01	4.17/4.17	703.5	.688

Kuna antud uurimuse mõte sai alguse uuringutest, mis näitasid, et laste koolirõõm kahaneb järjepidevalt kogu põhikooli jooksul, siis oli küsimustikus ka Likerti skaalaga väide „Enamasti minu lapsele/lastele meeldib koolis käia“, et näha kas ka lapsevanemate hinnang seda kinnitab. Eestikeelsete 1.-3. klassi lapsevanematest nõustus täielikult väitega ligi 49%, 4.-6. klassi lapsevanematest 25% ehk ligi poole vähem. Tegin ka u-testi, mis näitas, et I kooliastme vanemate mediaanväärtus oli 5,00 ja II kooliastme vanemate keskmine oli 4,00, p-väärtus oli 0,048 ehk selle põhjal võib öelda, et I kooliastme vanemad leiavad oluliselt rohkem, et nende lapsele meeldib koolis käia. Üldjoontes sarnane tulemus tuli venekeelsele küsitlusele - I kooliastme vanemate mediaanväärtus oli 5,00 ja II kooliastme vanemate oma 3,00, p-väärtus <0,001. Väitega nõustus täielikult vene õppekeele kooli 1.-3. klassi lapsevanematest 51%, kuid 4.-6. klassi vanematest vaid 10,5% ehk osakaal vähenes ligi viis korda. See näitab, et nii eestikeelsete kui venekeelsete vastajate laste puhul on I kooliastmes koolimeeldivus väga sarnane, venekeelsete keskmine skoor olid vaid pisut madalam, mis võib tuleneda ka mugavusvalimi kasutamisest. Samas II kooliastme puhul avaldub suur erinevus – keskmine skoor langeb rohkem ning ühtlasi langeb märgatavalt rohkem nende vanemate osakaal, kes nõustuvad täielikult, et lapsele meeldib enamasti koolis käia.

Lisaks uuriti, kas ja kuidas mõjutab hoiakut õppetöös mängude kasutamise suhtes lapsevanemate isiklik kogemus mängude abil uute teadmiste või oskuste omandamisel. Selleks oli küsimustiku lisatud Likerti skaalaga väide „Olen ise mängude abil uusi teadmisi või oskusi omandanud“. Korrelatsioonanalüüs näitas keskmise tugevusega positiivset korrelatiivset seost

nii eestikeelsete ($r=0,64$) kui ka venekeelsete vastajate ($r=0,43$) puhul. See tähendab, et vanemad, kes on ise mängude abil uusi teadmisi või oskusi omandanud on toetavama hoiakuga õppetöös mängude kasutamise suhtes võrreldes vanematega, kes ei ole (või vähemalt ise ei teadvusta seda) mängude abil ise uusi teadmisi/oskusi omandanud.

3.3.1 Eestikeelsete ja venekeelsete vastajate hoiakute võrdlus

Seoste leidmiseks erineva taustaga eestikeelsele ja venekeelsele küsimustikule vastanute vahel kasutati Mann-Whitney u-testi, sest paljudes kategooriates oli vastanute hulk sarnane ja võrdlusgrupe oli kaks (eestikeelsed vastajad ja venekeelsed vastajad), kuid alati ei jagunenud vastused normaaljaotuse järgi. Eestikeelsele küsimustikule vastanute hoiakut näitava koondskoori keskmine tulemus oli 4,24 ja venekeelsele küsimustikule vastanutel 4,05 ($p<.015$), u-test lubab väita nende gruppide erinevust mängudes suhtumise osas (vt Tabel 4).

Esimese küsitluse puhul selgus, et eestikeelsed emad olid isadest toetavama hoiakuga. Suure meessoost ja naissoost vastajate arvu erinevuse tõttu ei olnud võimalik venekeelse sihtrühma peal u-testi abil kontrollida sama seose olemasolu. Kuid u-testi abil sai võrrelda eestikeelsete emade ja venekeelsete emade koondskooride. Selgus, et eestikeelsele küsitlusele vastanud emade mediaanskoor ($mdn=4,67$) oli venekeelsele küsitlusele vastanud emade mediaanskoorist ($mdn=4,17$) oluliselt kõrgem, p -väärtus oli seejuures 0,001 (vt Tabel 4) ehk võib kindlalt väita, et eestikeelsele küsitlusele vastanud emad oli õppetöös mängude kasutamise suhtes oluliselt toetavama hoiakuga. Vaadeldes eraldi seost mängude kasutamist toetavate väidete (koondP) ja mittetoetavate väidete (koondV) koondskooridega selgub, et erisus tuleneb just mittetoetavatest väidetest. Venekeelsele küsitlusele vastanud emad ($mdn=1,67$) nõustusid võrreldes eestikeelsele küsitlusele vastanud emadega ($mdn=2,33$) oluliselt rohkem mängude kasutamist mittetoetavate väidetega ($p<.001$, vt Tabel 3).

Tabel 3. Eestikeelsete ja venekeelsete naissoost vastajate toetavate ja mittetoetavate väidete koondskooride erinevus (u-test, usaldusnivoo .05)

	n	Keskmine	Mediaan	u	p
KoondP (eesti emad / vene emad)	65 / 91	4.45/4.40	4.67/4.67	2781.0	.511
KoondV (eesti emad / vene emad)	65 / 91	1.77/2.32	1.67/2.33	4031.0	.001

Hariduse puhul u-testiga seost hoiakut näitava üldise koondskooriga välja ei tulnud kuna p-väärtus (0.055) ületas seatud usaldusnivood (vt Tabel 4). Erineva haridustasemega eesti- ja venekeelsete vastanute poolt- ja vastuväidete koondskooride võrdlemiseks tehtud u-test näitas olulist erinevust just vastuväidete koondskooris - eestikeelsete kõrgharidusega vastanute mediaanväärtus oli 1,67 ja venekeelsete oma 2,00, $p < .019$. Sama seos ilmnes ka madalama haridusega (kutse-, üldkesk-, põhi- või algharidusega) eestikeelsete ($mdn=2,00$) ja venekeelsete (2,33) vastanute võrdlemisel ($p < .012$).

Erinevate vanusegruppide võrdluse puhul näitas u-testi tulemus, et kuni 40-aastaste vanuserühmas oli koondskoori mediaanväärtus eestikeelsete vastajate puhul 4,33 ja venekeelsetel 4,08 ehk eestikeelsete vastajate hoiak oli mängude kasutamise suhtes toetavam. P-väärtus oli seejuures 0,051 ehk seatud usaldusnivoo piiripealne (vt Tabel 4). 41+ vanuserühma puhul samasugust seost ei ilmnenud kuna p-väärtus ületas suurelt seatud usaldusnivood. Samas näitas u-testi tulemus mõlema vanusegrupi puhul, et eestikeelsete ja venekeelsete vastanute mängude kasutamist mittetoetavate väidete koondskoorid (koondV) on selgelt erinevad. Kuni 40 aastaste vanuserühma puhul oli eestikeelsete vastanute mediaanväärtus 1,67 ja venekeelsete oma 2,33 ($p < .006$). 41+ vanuserühma puhul ilmnes täpselt sama tulemus, kuid usaldusväärus oli väiksem ($p < .040$), mahtudes siiski seatud usaldusnivoo piiridesse.

Ülekaalukas enamus venekeelsetest vastajatest elas mõnes suuremas linnas. Kuna eestikeelsele küsitlusele vastanud suuremate linnade elanike arv oli oluliselt väiksem, siis sai võrrelda üldiselt linnas (vastusevariandid suurem linn või linn) elavate vastajate hoiakut mängude kasutamise suhtes õppetöö osana. U-testi tulemus näitas, olulist erinevust hoiakus. Eestikeelsed linnas elavad vastajad olid toetavama hoiakuga – kuue väite koondskoori mediaanväärtus oli eestikeelsetel vastajatel 4,33 ja venekeelsetel 4,17 ($p < 0,035$, vt Tabel 4). Taaskord oli erinevuse taga suur erinevus just mittetoetavat hoiakut näitavate väidete vastustes. KoondV mediaanväärtus oli eestikeelsetel 1,67 ja venekeelsetel 2,33 ($p < 0,002$), samas kui koondP puhul u-test olulist erinevust ei leidnud. Maapiirkonnas elavate inimeste puhul ei olnud võimalik võrdlust teha, sest vastajate hulk oli väga väike.

Ühe või kahe lapsega vanemate hoiakus u-test erisust, mis seatud usaldusnivoo raamidesse mahuks, ei näidanud. Samas kolme või enama lapsega vanemate puhul oli venekeelsete lapsevanemate hoiak oluliselt vähem toetav. U-testi tulemus näitas, et kolme või enama lapsega eestikeelsete vastaja koondskoori mediaanväärtus oli 4,50 samas kui venekeelsete

vastajate oma oli 4,00 ($p < .015$, vt Tabel 4). Ka laste arvu puhul näitas u-test selget erinevust just mittetoetavat hoiakut näitavate väidete vastustes. See tähendab, et kolme või enama lapsega eestikeelsele küsitlusele vastanud lapsevanemad toetavad mängude kasutamist õppetöös oluliselt rohkem, samas kui ühe või kahe lapsega eesti- ja venekeelsete vanemate puhul hoiakus olulist erinevust ei ole, kuigi venekeelsed vastajad nõustusid mängude kasutamist mittetoetavate väidetega rohkem.

I ja II kooliastme lapsevanemate võrdlemiseks jäeti analüüsist välja kõik need andmed, kus vastajal õppisid lapsed mitmes erinevas kooliastmes. U-test usaldusnivoo piiridesse jääva p-väärtusega seoseid I kooliastme puhul ei leidnud, kuid II kooliastme puhul ilmnes oluline erinevus. II kooliastme eestikeelsele küsitlusele vastanud vanemate koondskoori mediaanväärtus oli 4,33 ja venekeelsete vastanute oma 3,83 ($p < .050$, vt Tabel 4). Seejuures oli erinevus eriti suur vastuväidete koondskoori puhul - eestikeelsete koondV mediaanväärtus oli 1,67 ja venekeelsete oma 3,00 ($p < .027$) ehk venekeelsed II kooliastme lapsevanemad nõustusid mängude kasutamist mittetoetavate väidetega oluliselt rohkem.

Lapse õppeedukuse puhul oli u-testiga võimalik võrrelda oma lapse õppeedukuse heaks ja väga heaks hinnanud eesti- ja venekeelsete vastajate hoiakut. Usaldusnivoo piiridesse mahtuvat seost hoiakut näitava kuue väite koondskooriga kumbagi sihtrühma puhul ei ilmnenud (vt Tabel 4). Samas nõustusid venekeelsele küsitlusele vastanud väga hea õppeedukusega laste lapsevanemad mittetoetavat hoiakut näitavate väidetega rohkem ($p < .024$).

Tabel 4. Eesti- ja venekeelsete vastajate suhtumine mängude kasutamisse erinevate tunnuste lõikes (u-test, usaldusnivoo .05)

	n	Keskmine	Mediaan	u	p
Kõik vastajad (Eesti / Vene)	112 / 100	4.24/4.05	4.33/4.17	4524.0	.015
Emad (Eesti / Vene)	65 / 91	4.34/4.04	4.67/4.17	2068.5	.001
Kõrgharidusega (Eesti / Vene)	59 / 51	4.35/4.14	4.50/4.17	1185.5	.055
Ilma kõrghariduseta (Eesti / Vene)	53 / 49	4.11/3.96	4.17/4.00	1084.5	.151
Vanus kuni 40 (Eesti / Vene)	68 / 62	4.24/4.03	4.33/4.08	1691.5	.051
Vanus 41 ja vanemad (Eesti / Vene)	44 / 38	4.23/4.08	4.33/4.17	690.5	.176
Elukoht suurem linn või linn (Eesti / Vene)	77 / 96	4.28/4.05	4.33/4.17	3008.0	.035
Lapsi 1 või 2	79 / 74	4.18/4.06	4.33/4.17	2584.0	.214
Lapsi 3 või rohkem	33 / 26	4.37/4.04	4.50/4.00	269.5	.015
I kooliaste (Eesti / Vene)	37 / 51	4.18/4.12	4.50/4.33	842.0	.391

	n	Keskmine	Mediaan	<i>u</i>	<i>p</i>
II kooliaste (Eesti / Vene)	20 / 19	4.19/3.84	4.33/3.83	120.0	.050
Väga hea õppeedukus (Eesti / Vene)	52 / 31	4.34/4.01	4.50/4.17	606.0	.059
Hea õppeedukus (Eesti / Vene)	51 / 43	4.33/4.14	4.33/4.17	891.0	.117

4.ARUTELU JA JÄRELDUSED

Käesolevas uurimuses osales kokku 212 I või II kooliastme lapsevanemat - neist 112 vastas eestikeelsele küsimustikule ja 100 venekeelsele küsimustikule. Mõlema küsitluse puhul moodustati valim mugavusvalimina, mis tähendab, et antud töö tulemusi ei saa laiendada kõigi I ja II kooliastme lapsevanemate kohta üldiselt. Teoreetilises osas käsitletud varasemate uurimuste põhjal leiti erinevad tunnused, mis võiksid lapsevanemate hoiakut õppetöös mängude kasutamise suhtes mõjutada. Siinkohal on oluline meelde tuletada, et kõik varasemad uurimused keskendusid lapsevanemate hoiakutele seoses ainult digitaalsete õpimängude kasutamisega.

Eestikeelse küsitluse puhul ilmnis kõigi väidete puhul omavaheline keskmine või tugev korrelatiivne seos ning ühtlasi avaldus tugev sisereliaablus (cronbachi *alfa* = 0.86). See andis julgust sama küsimustiku kasutamiseks ka venekeelse sihtrühma peal. Aasta hiljem venekeelse sihtrühmaga tehtud kordusuuringu puhul oli sisereliaablus madalam, kuid siiski tugev (cronbachi *alfa* = 0.75) ehk võib öelda, et antud uurimuses kasutatud hoiakut mõõtvad väited on omavahel tugevalt seotud ja nende omavaheline kooskõla (konsistentsus) on tugev.

Enamik küsitlusele vastanud lapsevanemad peavad enda hinnangul mängude kasutamist kooli õppetöös oluliseks või väga oluliseks – 82% eestikeelsetest vastajatest ja 89% venekeelsetest vastas küsimusele “Kui oluliseks sa pead mängude kasutamist kooli õppetöös?” 10-pallisel skaalal 8, 9 või 10-ga. Eestikeelsete vastajate puhul ühtib see kuuele hoiakut näitavale väitele antud mängude kasutamist toetavate vastuste hulgaga. Samas venekeelsete vastajate puhul oli toetavate vastuste osakaal oluliselt madalam (72%). Ühest küljest võiks seda seletada venekeelsete vastajate 4% võrra suurem “ei oska öelda” vastuste osakaal, kuid ka mittettoetavate vastuste hulk oli neil 6,5% võrra suurem. See võiks tähendada, et kui varasemalt on leitud, et vene õppekeelega koolides on vaja teha õpetajate ja koolijuhtide puhul uudsete õppemeetodite pakkumisel rohkem selgitustööd (Trummal *et al.*, 2021, lk 16), siis sama vajadus ilmneb ka vene

õppekeelega koolide lapsevanemate puhul - mängude kasutamist peetakse oluliseks, kuid konkreetsete seonduvate nüansside puhul ei omata veel seisukohta ja ollakse seetõttu inimesele omaselt ettevaatlik.

Demograafilistest näitajatest ilmnes hoiakut näitava koondskooriga positiivne seos soo puhul. Digitaalsete mängude puhul tehtud uuringutes olid positiivsemad hoiakud pigem isadel, kuid antud uurimuses näitas u-test, et eestikeelsele küsitlusele vastanud emad on mängude kasutamise suhtes toetavama hoiakuga kui isad. Digitaalsete mängude puhul võib arvata, et isade seas on emadest rohkem neid, kellel on digitaalsete mängudega positiivseid kogemusi, kuid mängude puhul üldiselt see seos ilmselt ei kehti. Venekeelsele küsitlusele, mida levitati vene õppekeelega koolide kaudu, vastasid valdavalt emad (91%), mis tähendab, et ei olnud võimalik võrrelda, kas venekeelsete emade ja isade hoiak on erinev. See tähendab, et sarnase uuringu planeerimisel tuleks eraldi läbi mõelda kuidas jõuda meessoost vastajateni.

Eesti- ja venekeelsele küsimustikule vastanute hoiaku võrdlust õppetöös mängude kasutamise suhtes, iseloomustas läbivalt üsna sama tulemus - kui seos üldse ilmnes, siis oli eestikeelsete vastanute hoiak toetavam. Selline seos ilmnes emade, linnas elavate inimeste puhul, kolme ja enama lapsega vanemate ning II kooliastme vanemate puhul. Siin võib olla seos teoreetilises osas kirjeldatud Piller'i (2016) lapsevanemate hoiakute uuringus välja tooduga (oli läbi viidud USA-s), et just vene rahvusliku taustaga osalejate seas nähti mängu vaba aja tegevusena. Seda kinnitab ka eesti- ja venekeelsete vastajate u-testi läbi ilmnunud tulemuste erinevus just mängude kasutamist mittetoetavate väidetega nõustumisel ehk venekeelsed vastajad nõustusid oluliselt rohkem väidetega, mis käsitlesid mängu vaba aja tegevusena (mängimine peaks koolis toimuma vaid õppetööst vabal ajal; mängimisega tuleks tegeleda siis kui koolitööd on tehtud; koolitundides mängude kasutamine on aja raiskamine). Igaljuhul kinnitab ka see seos vajadust teha vene õppekeelega koolides rohkem selgitustööd, sh lapsevanemate hulgas.

I ja II kooliastme puhul ei olnud erinevust eestikeelsete I ja II kooliastme vanemate vahel ega ka venekeelsete I ja II kooliastme vanemate vahel ning ühtlasi olid sarnase hoiakuga nii eesti- kui venekeelsed I kooliastme lapsevanemad. Seda huvitavam on, et Mann-Whitney u-testi põhjal on eestikeelsed II kooliastme lapsevanemad õppetöös mängude kasutamise suhtes toetavama hoiakuga kui venekeelsele küsitlusele vastanud vanemad. II kooliastme eestikeelsele küsitlusele vastanud vanemate koondskoori mediaanväärtus oli 4,33 ja venekeelsete vastanute oma 3,83 ($p < .050$). See võiks tähendada, et kooliteed alles alustavate laste puhul peetakse mängu

nii eestikeelsete kui venekeelsete lapsevanemate seas ühtemoodi tavapäraseks õppimise meetodiks. Samas II kooliastme puhul ehk 3.-6. klassi laste puhul hakkab ilmema erinevus - kui õpetaja ise vajab veenmist uute õppemeetodite kasutamisel, siis ilmselt ei ole ta valmis ka lapsevanemaid nende kasulikkuses veenma või kandub tema kui haridusvaldkonna eksperdi hoiak mingil määral lapsevanematele üle. See on murettekitav, sest just vene õppekeelega koolide õpilastele meeldib juba praegu vähem koolis käia (Piksööt, 2019) ning on võimalik, et seda põhjustab osaliselt ka konservatiivsem lähenemine õpetamisele.

Antud töö sai alguse laste koolirõõmust ja uuringutest, mis näitasid, et see väheneb kooliaastate jooksul pidevalt. Seetõttu kontrollisin u-testi abil, kas ka lapsevanemad tajuvad seda. Sarnaselt teoreetilises osas välja toodud erinevatele laste heaolu ja koolimeeldivuse uuringute tulemustele näitas see, et osalenud I kooliastme lapsevanemad vastasid märgatavalt rohkem, et nende lapsele meeldib enamasti koolis käia ning seda nii eesti- kui ka venekeelse küsitluse puhul. Samas on tähelepanuväärne, et kui eestikeelsete vastajate seas vähenes I ja II kooliastme võrdluses väitega „Enamasti minu lapsele/lastele meeldib koolis käia“ täielikult nõustujate hulk poole võrra, siis venekeelsete vastajate seas oli langus ligi viis korda. See läheb kokku Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuringu (Piksööt, 2019) tulemustega, mis leidis, et vene õppekeelega koolide õpilastele meeldib oluliselt vähem koolis käia. See näitab hästi vajadust aktiivselt tegeleda kaasaegsele õpikäsitusele üleminekuga, mille osaks on kõige muu hulgas ka õpetamisviiside muutumine, tagamaks kõigile Eesti õppijatele motiveeriv õpikeskkond.

Kuna antud uuringu läbiviimisel kasutati mittetõenäosuslikku valimit, siis nii I ja II kooliastme kui ka eesti ja vene õppekeelega koolide lapsevanemate kohta üldiselt, saab selle uurimuse põhjal öelda, et hoiakud mängude kasutamise suhtes on erinevad. Samas on selge, et Eesti kooliõpilaste vanemate hulgas on arvestatav hulk neid, kellel puudub praegu arvamus või hoiak õppetöös mängude kasutamise suhtes - see tähendab, et on soodne võimalus tegeleda läbi lapsevanemate õpikäsituse muutumisele hoo andmisega.

KASUTATUD ALLIKAD

- Ainjärv, H., Häidkind, R. s.a. Hoiakute kujunemine. [Õpiobjekt]. Tallinna Ülikooli Haapsalu Kollidž. https://www.tlu.ee/opmat/hk/opiobjekt/Hoiakud/hoiakute_kujunemine.html
- Bachmann, T. & Maruste, R. (2003). *Psühholoogia alused*. Tallinn: Kirjastus Ilo
- Blumberg, F.C. & Altschuler, E. (2011). From the Playroom to the Classroom: Children's Views of Video Game Play and Academic Learning. Fordham University. *Child Development Perspectives*. Vol 5. Nr 2, 99-103. <https://doi.org/10.1111/j.1750-8606.2011.00163.x>
- Bourgonjon, J., Valcke, M., Soetaert, R., de Wever, B. & Schellens, T. (2011). Parental acceptance of digital game-based learning. *Computers & Education*. Vol. 57, Issue 1, 1434-1444. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2010.12.012>
- Carissoli, C., Di Natale A.F., Caputo, M., Triberti, S., La Paglia, F., La Barbera, D. & Villani, D. (2019). Parental Attitudes toward Videogames at School. *Computers in the Schools*, 36:3, 188-204. <https://doi.org/10.1080/07380569.2019.1643277>
- Colby, R.S. & Colby, R. (2008). A Pedagogy of Play: Integrating Computer Games into the Writing Classroom. *Computers and Composition*. Vol. 25, Issue 3, 300-312. <https://doi.org/10.1016/j.compcom.2008.04.005>
- De Freitas, S. (2018). Are Games Effective Learning Tools? A Review of Educational Games. *Journal of Educational Technology & Society*. Vol. 21, No. 2, 74-84.
- Eesti Hariduse Infosüsteem. (s.a.). *Koolid*. <https://enda.ehis.ee/avalik/avalik/oppeasutus/OppeasutusOtsi.faceshttps://enda.ehis.ee/avalik/avalik/oppeasutus/OppeasutusOtsi.faces->
- Eesti Vabariigi põhiseadus. 1992, RT I, 15.05.2015, 2. <https://www.riigiteataja.ee/akt/115052015002?leiaKehtiv>
- Flowerday, T. & Shell, D. F. (2015). Disentangling the effects of interest and choice on learning, engagement, and attitude. *Learning and Individual Differences*, Vol. 40, 134-140. [DOI:10.1016/j.lindif.2015.05.003](https://doi.org/10.1016/j.lindif.2015.05.003)

- Gardner, R. C. (2007). Motivation and second language acquisition. *Porta Linguarum*, nr 8, 9–20. <https://doi.org/10.30827/Digibug.31616>
- Haridus ja Teadusministeerium. (2022a. 5.aprill). *Ukraina lapsed ja noored ning haridustöötajad Eesti haridusasutustes*. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=352192640266975&set=a.300364625449777>
- Haridus ja Teadusministeerium. (2022b, 12.aprill). *Haridusasutustesse on jõudnud ligi kolm tuhat Ukrainast sõja eest pagenud last ning koolides on tööle asunud Ukraina haridustöötajad*. <https://www.hm.ee/et/uudised/haridusasutustesse-joudnud-ligi-kolm-tuhat-ukrainast-soja-eest-pagenud-last-ning-koolides?fbclid=IwAR1jYVie1U9oW9SBx0TypPcGE1Kr9pwEqEk1Uz8-WppvWU64eKlh07qWe-U>
- Haridussilm. (2022, 12.jaanuar). *Üldhariduse valdkondlik raport*. <https://www.haridussilm.ee/ee/valdkonnaraportid/haridus/uldharidus>
- Huizenga, J.C., ten Dam, G.T.M., Voogt, J.M. & Admiraal, W.F. (2017). Teacher perceptions of the value of game-based learning in secondary education. *Computers & Education*. Vol. 110. 105-115. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2017.03.008>
- Huizinga, J. (2004). *Mängiv inimene: kultuuri mänguelemendi määratlemise katse*. Varrak.
- Jalongo, M.R. (2007). Beyond Benchmarks and Scores: Reasserting the Role of Motivation and Interest in Children's Academic Achievement an ACEI Position Paper. *Childhood Education*. Vol 83, issue 6, 395-407. <https://doi.org/10.1080/00094056.2007.10522958>
- JASP Team (2022). JASP (versioon 0.16.2) [Computer Software].
- Jesmin, T. & Ley, T. (2016). Investigating teachers' practices of using games in school: A pattern-based approach. *OpenSym '16: Proceedings of the 12th International Symposium on Open Collaboration*. DOI:[10.1145/2957792.2957805](https://doi.org/10.1145/2957792.2957805)
- Juurak, R. (2020). Kui vene laps õpib eesti koolis. *Õpetajate leht*. <https://opleht.ee/2020/10/kui-vene-laps-opib-eesti-koolis/>

- Kaljuste, K. (2016). *Kiusamiskogemuse seosed koolirõõmuga KiVa koolide näitel*. [Magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/52282>
- Kallas, K., Tatar, M., Plaan, K., Käger, M., Kivistik, K. & Salupere, R. (2015). *Õpetajate täiendusõppe vajadused. Lühikokkuvõte ja soovitused*. Balti Uuringute Instituut. <https://www.ibs.ee/wp-content/uploads/2022/01/Opetajate-taiendusoppe-vajadused-luhikokkuvote.pdf>
- Ke, F. (2009). A Qualitative meta-analysis of computer games as learning tools. *Handbook of Research on Effective Electronic Gaming in Education*. DOI:[10.4018/978-1-59904-808-6.ch001](https://doi.org/10.4018/978-1-59904-808-6.ch001)
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. 2008, RT I 2010, 60, 407. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772?leiaKehtiv>
- Krull, E. (2018). *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kutsar, D. & Kasearu, K. (2017). Do children like school – crowding in or out? An international comparison of children’s perspectives. *Children and Youth Services Review*, 80, 140–148. DOI:[10.1016/j.chilyouth.2017.06.052](https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2017.06.052)
- Kutsar, D., Soo, K. (2020). Eesti noorte subjektiivne heaolu ja toimetulekuvõimekus. A-A. Allaste & R. Nugin (koost), *Noorteseire aastaraamat 2019-2020. Noorte elu avamata küljed* (lk 7-24). Haridus ja Teadusministeerium, Eesti Noorsootöö Keskus.
- Lemos, M.S. & Veríssimo, L. (2014). The relationships between intrinsic motivation, extrinsic motivation, and achievement, along elementary school. *Procedia - Social and Behavioral Sciences Vol. 112*, 930 – 938. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.01.1251>
- Leppik, P. (2006). *Õppimine on tõesti huvitav*. Tartu Ülikooli Kirjastus
- Murakas, R., Soo, K. ja Otsavel, S. (2019). Laste subjektiivne heaolu koolis. D. Kutsar & K.Raid (koost), *Laste subjektiivne heaolu kohalikus ja rahvusvahelises vaates* (lk 32-47). Statistikaamet. https://www.stat.ee/sites/default/files/2020-07/Laste_subjektiivne_heaolu_kohalikus_ja_rahvusvahelises_vaates.pdf
- Männamaa, I. (2019). Mängust ning selle abil õppimisest. K.Saart (toim), *Kvaliteetsem teadusharidus* (lk 89-98). SA Eesti Teadusagentuur.

https://www.etag.ee/wpcontent/uploads/2019/09/Valmis_ETAg_Teadushuviharidus_170x240_veebi.pdf

OECD. (2016). *PISA 2015 Results (Volume I). Excellence and Equity in Education*. OECD Publishing <https://doi.org/10.1787/9789264266490-en>

Partovi, T. & Razavi, M.R. (2019). The effect of game-based learning on academic achievement motivation of elementary school students. *Learning and Motivation*. Vol. 68. <https://doi.org/10.1016/j.lmot.2019.101592>

Piksööt, J. (2019). Koolielu ja sõbrad. L. Oja (toim), *Eesti kooliõpilaste Tervisekäitumine. 2017/2018. õppeaasta uuringu raport* (lk 31-32). Tervise Arengu Instituut. https://www.tai.ee/sites/default/files/2021-03/158107216065_Eesti_kooliõpilaste_tervisekaitumine_2017_2018_uuringu_raport.pdf

Piller, Y. (2016). *Factors influencing parental attitudes toward digital game-based learning*. [Dissertation, University of North Texas]. <https://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc849636/>

Politsei- ja Piirivalveamet. (2022). *Eestisse saabunud Ukraina sõjapõgenike arv*. <https://www.politsei.ee/et/eestisse-saabunud-ukraina-sojapogenike-arv>

Põhikooli riiklik õppekava. 2011. RT I, 23.04.2021, 10. <https://www.riigiteataja.ee/akt/123042021010?leiaKehtiv>

Põld, E. (2015). Kooliheaolu ja koolimeeldivust mõjutavad positiivsed ja negatiivsed tegurid. T. Kuurme & M. Leino (toim), *Kasvatustegelikkuse ajakajalisi peegeldusi* lk 97-121. AS Pakett.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions. *Contemporary Educational Psychology* 25, 54–67. <https://doi.org/10.1006/ceps.1999.1020>

Soll, M. ja Palginõmm, M-L. (2011). *Õppekeelest erineva emakeelega õpilane koolis: Eesti ja teiste riikide koolide kogemus*. Tartu Ülikooli Narva Kolledž.

- Tire, G., Puksand, H., Lepmann, T., Henno, I., Lindemann, K., Täht, K., Lorenz, B. & Silm, G. (2019). *PISA 2018. Eesti Tulemused. Eesti 15-aastaste õpilaste teadmised ja oskused funktsionaalses lugemises, matemaatikas ja loodusteadustes*. Innove.
https://www.hm.ee/sites/default/files/pisa_2018-19_raportweb.pdf
- Tomusk, I. (2019). Vene kooli üleminekust eesti õppekeelele. *Õiguskeel*.
https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/ilmar_tomusk_vene_kooli_uleminekust_eesti_oppekeelele.pdf
- Trummal, A., Baumbach, A. & Streimann, K. (2021). *VEPA Käitumisoskuste Mängu rakendamine Eestis aastatel 2014-2021*. Tervise Arengu Instituut.
https://tai.ee/sites/default/files/2021-11/VEPA%20rakendamine%202014-2021_10.2021.pdf
- Valk, A. (2018). *Õpilaste ja õpetajate heaolu üle-Eestilises rahuloluküsitluses, lühiülevaade 2017.a tulemustest*. Haridus- ja Teadusministeerium.
https://www.innove.ee/wp-content/uploads/2018/04/rahulolu_2017.pdf
- Whitebread, D., Basilio, M., Kuvalja, M. & Verma, M. (2012). *The Importance of play: A report on the value of children's play with a series of policy recommendations*. Toy Industries of Europe.
https://www.researchgate.net/publication/340137325_The_importance_of_play_A_report_on_the_value_of_children's_play_with_a_series_of_policy_recommendations
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool.
http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Üldhariduskoolide 2018. aasta rahuloluküsitluste tulemused. Aruanne. (2018). Innove.
https://www.innove.ee/wp-content/uploads/2020/01/yldhariduskoolide_rahulolukysitluste_tagasiside_aruanne_2018.pdf

LISAD

Lisa 1. Küsimustik

Mängude kasutamine õppetöös

Hea vastaja, antud küsimustikule on oodatud vastama lapsevanemad, kellel õpib vähemalt üks laps 1.-6.klassis. Kui Sul sellises vanuses lapsi ei ole, võid julgesti küsimustiku edasi saata mõnele sõbrale või tuttavale. Vastamine võtab umbes 5 minutit.

Mängimine on meie kultuuris laialt levinud nähtus. Viimasel kümnendil on hakatud laialdaselt uurima mängude kasutamist ja kasulikkust õppimisel, kuid arvamused on erinevad. See lühike küsimustik uurib Sinu arvamust mängude kasutamise kohta. Kogutud andmete põhjal valmib lõputöö Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias.

Kui oluliseks Sa pead mängude kasutamist kooli õppetöös?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Ei ole üldse oluline On väga oluline

Sugu

- Naine
- Mees

Sinu vanus

- 21-30
- 31-40
- 41-50
- 51-60
- 61-70
- 71+

Elukoht (kui Sa elad mitmes kohas, siis vali, see kus peamiselt elad)

- Suurem linn (Tallinn, Tartu, Narva, Pärnu, Kohtla Järve)
- Linn

- Maa-asula
- Maapiirkonnas

Laste arv

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5+

Milline on Sinu kõrgem lõpetatud haridus?

- Alghariduseta
- Algharidus
- Põhiharidus
- Kutseharidus ilma keskhariduseta
- Üldkeskharidus
- Kutseharidus keskharidusega või kutseharidus keskhariduse baasil
- Bakalaureus või rakenduskõrgharidus
- Magister või sellega võrdsustatud haridus
- Doktor või sellega võrdsustatud haridus

Mitmendas klassis õpib Sinu laps. Kui Sul on mitu last, kes õpivad erinevas klassis, siis vali mitu

- 1.-3. klassis
- 4.-6.-klassis
- Suuremas klassis (sh gümnaasiumis või kutsekoolis)

Milline on Sinu lapse (laste) õppeedukus?

Kui Sul üks koolilaps täida üks rida, 2 last 2 rida jne. Kui Sul on rohkem kui 5 kooliealist last, siis vasta oma 1-6.klassis käivate laste kohta. Kui Sinu lapse koolis ei panda numbrilisi hindeid, siis vali senise õpetaja tagasiside põhjal sobivaim.

	Väga hea (enamik koondhinnetest on 5-d)	Hea (enamik koondhinnetest on 4- ja 5-d)	Rahuldav (enamik koondhinnetest on 3-d)	Kasin (koondhinnetes on ka 2-d)
Laps 1	☐	☐	☐	☐
Laps 2	☐	☐	☐	☐
Laps 3	☐	☐	☐	☐
Laps 4	☐	☐	☐	☐
Laps 5	☐	☐	☐	☐

Märgi järgnevate väidete puhul, kui võrd oled nendega nõus

- 1 – Ei nõustu üldse
- 2 – Pigem ei nõustu
- 3 – Ei oska öelda
- 4 – Pigem nõustun
- 5 – Nõustun täielikult

Mängimine peaks koolis toimuma vaid õppetööst vabal ajal.

	1	2	3	4	5	
Ei nõustu üldse	☐	☐	☐	☐	☐	Nõustun täielikult

Õpetajad võiksid koolitundides senisest rohkem mängu kasutada.

	1	2	3	4	5	
Ei nõustu üldse	☐	☐	☐	☐	☐	Nõustun täielikult

Enamike õppeainete puhul hõlbustavad mängud uute teadmiste omandamist.

1 2 3 4 5
Ei nõustu üldse Nõustun täielikult

Mängimisega tuleks tegeleda siis kui koolitööd on tehtud.

1 2 3 4 5
Ei nõustu üldse Nõustun täielikult

Enamasti minu lapsele/lastele meeldib koolis käia.

1 2 3 4 5
Ei nõustu üldse Nõustun täielikult

Koolitundides mängude kasutamine on aja raiskamine.

1 2 3 4 5
Ei nõustu üldse Nõustun täielikult

Mängude kasutamine aitab/aitaks minu lapsel õppes edasi jõuda.

1 2 3 4 5
Ei nõustu üldse Nõustun täielikult

Olen ise mängude abil uusi teadmisi või oskusi omandanud.

1 2 3 4 5
Ei nõustu üldse Nõustun täielikult

Aitäh Sulle vastamast!

Lisa 2. Koondskoori moodustavate väidete omavahelised korrelatsioonid eestikeelsete vastajate puhul.

Tabeli kompaktsuse huvides on väiteid lühendatud, kõik väited küsimustikus olnud kujul on toodud tabeli all.

Kollasega on tähistatud nõrgad seosed ja rohelisega keskmise tugevusega seosed.

	Mängimine vaid õppetööst vabal ajal	Õpetajad senisest rohkem mänge	Hõlbustavad teadmiste omandamist	Tuleks tegeleda kui koolitööd tehtud	Koolitundi- des on aja raiskamine	Aitab lapsel õppes edasi jõuda
Mängimine vaid õppetööst vabal ajal	1					
Õpetajad senisest rohkem mängu	0,374	1				
Hõlbustavad teadmiste omandamist	0,379	0,743	1			
Tuleks tegeleda kui koolitööd tehtud	0,525	0,552	0,416	1		
Koolitundides on aja raiskamine	0,553	0,577	0,642	0,507	1	
Aitab lapsel õppes edasi jõuda	0,444	0,652	0,627	0,390	0,577	1

Mängimine peaks koolis toimuma vaid õppetööst vabal ajal – tabelis esitatud korrelatsioon kodeeritud tulemusega.

Õpetajad võiksid senisest rohkem mängu kasutada.

Enamike õppeainete puhul hõlbustavad mängud uute teadmiste omandamist.

Mängimisega tuleks tegeleda siis kui koolitööd on tehtud – tabelis esitatud korrelatsioon kodeeritud tulemusega.

Koolitundides mängude kasutamine on aja raiskamine – tabelis esitatud korrelatsioon kodeeritud tulemusega.

Mängude kasutamine aitab/aitaks minu lapsel õppes edasi jõuda.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Maarit Männisalu,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose I ja II kooliastme lapsevanemate hoiakut mängu kasutamisse õppetöös mõjutavad tegurid, mille juhendaja on Ivar Männamaa, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Maarit Männisalu

19.05.2022